

על הפרק

עם כל חוסר הפתרון למשק בהעלאת המחירים האחרונה, ראינו בה נקודת חיוב אחת: קירוב מחירו של החלב לצרכן לערכו הממשי, בהשוואה למחירי מזונות אחרים בשוק והקטנת תלותו של היצרן בקופת האוצר בקבלת התמורה עבור תוצרתו. בעת המו"מ דובר גם במפורש על העלאה נוספת במחיר החלב לצרכן בחודש יולי, אשר ממנה יישאר חלק ניכר כתמורה ליצרן. בימים אלה התבשרנו על הורדת מחיר החלב לצרכן ב־30 פר' הליטר במסגרת פעולת הממשלה

תנובה שילמה למשק עבור ליטר חלב:

מחיר הליטר	כולל סובסידיה	
אוקטובר 1956	284.8 פר'	63.8 פר' 67.8
נובמבר 1956	279.8	67.8
דצמבר 1956	279.8	67.8
ינואר 1957	277.8	67.8
פברואר 1957	277.8	64.8
מרץ 1957	281.9	51.3

להורדת מחירים למען ריסון האינדקס. לכאורה, פעולה אדמיניסטרטיבית שיגרתית, שאינה נוגעת ליצרן כלל. הממשלה מורידה את המחיר לצרכן ומוסיפה מקופתה את ההפרש ליצרן. פרקטיקה זו איננה חדשה והיא נהוגה בידי משרד המסחר והתעשייה לגבי תוצרת חקלאית אחרת לעיתים קרובות. מדי עלית מחיר ירק או פרי מסוים לרגלי התנודות העונתיות בהספקת ירקות ופירות לשוור קים, "זורק" המשרד סובסידיה לשוק וקובע מחיר מוכתב נמוך ע"מ לשמור על האינדקס בגבולות הדרושים. כל האופרציה הזו נשארת למעשה על הניר בלבד, כי בעונת המחסור של ירק או פרי מסויים אין להשיגו במחיר המוכתב למרות הסובסידיה והוא נמכר במחיר גבוה לבעלי יכולת בלבד. יוצא שקופת האוצר מקריבה מדי שנה למולך האינדקס סכומים גדולים מאוד, מבלי

אקרובטיקה של מחירים

במחצית השניה של פברואר הועלה מחיר החלב לצרכן אחרי דיונים של חודשים רבים ב־50 פר' לחלב מבוקב וב־30 פר' לחלב הנמכר מכדים. בחוברת הקודמת ניתחנו את חלוקת ההעלאה הזו והוכחנו שלמשק יישארו ממנה 5 פרוטות בלבד לאחר שהאוצר יקח את חלקו לצימצום הסובסידיה והמחלבות ומחלקי החלב יכסו את עליית הוצאותיהם בהתאם לעליית האינדקס. כתבנו, שמחיר החלב אחרי ההעלאה יהיה רק במעט גבוה מן המחיר באוקטובר 1956. פרסומנו זה עורר את מחאתם של אנשי אגף המחירים והם האשימו אותנו בהפצת תעמולת זוועה. לצערנו לא היתה בדברינו אלה תעמולה בלתי מבוססת אלא אמת לאמיתה. יתר על כן, חשבון מרץ 1957 מראה ירידה נוספת במחיר החלב ליצרן והוא כבר ב־3 פר' נמוך ממחיר אוקטובר 1956. אין ספק שירידת המחיר תימשך בחודשים אפריל מאי ויוני, כאשר מיליוני ליטרים רבים של עודפי חלב ינוצלו כתוספת לתעשית הגבינה הכחושה מאבקת חלב. כבר בחודשים פברואר מרץ ואפריל הפסידה "תנובה" מאות אלפים לירות בתעשייה זו ואלה הם רק חודשי העודפים הראשונים. הנהלת משק כזו אין לה שם ולא ייתכן שהיא תימשך. שום חוק אינו יכול לחייב את תנובה — וגם אין חוק כזה — להמשיך בתעשיית אבקת חלב, כשאין היא מכסה את הוצאותיה. ייאמר להנהלת "תנובה" מעל במה זו: יש להפסיק מיד את ייצור הגבינה הכחושה מאבקה ולספק לשוק גבינה כחושה מחלב טרי בלבד. באם השוק לא יוכל לקלוט את כל הגבינה שתיווצר מחלב טרי, יש להגביל את קבלת החלב מן המשקים ולקבל שמנת בלבד. מכל מקום, אין למשק שום חשבון לשלוח חלב כתוספת למגבנות האבקה הגורמות הפסדים, רק על מנת להבטיח תעסוקה לפועלי המחלבות ולמנגנונה.

נראה לנו שהמקרה הנידון, הוא מקרה לדוגמה, אשר למענו נתמנתה המועצה ואם כמוהו לא יובא לפניו, היא תהיה משוללת זכות קיום.

תכנית ארצית לקירור והובלה

בשנתיים האחרונות היינו עדים להתפתחות מהירה בשטח הקירור וההובלה. מיד עם הרכבת המיתקנים הראשונים נתגלו היתרונות והחלה נהירה של משקים אחרי האופנה החדשה. לפני חודשים אחדים הופעלה גם הובלה מרוכזת ע"י שתיים ממחלבות תנובה וע"י זה הועלתה יעילות הניצול של הציוד שבמשקים.

העבודה כולה התנהלה כ"פעולה חלוצית", ביזמת ההתאחדות ובעזרת "תנובה" וקן התמורה של "יוניצף". עם ההתרחבות התגלו שני ליקויים עיקריים: היעדר תכנית ארצית של הכוונה וביצוע וחוסר מקורות כספיים מספיקים למימון התשקעות. נוסף להלוואות שהמשק מקבל ממוסדות עליו לממן כ-50% מן ההוצאות ממקורות אשראי "רגילים", ובגלל הריבית הגבוהה אין אפשרות להגשים תכניות אלה. כן גם התנהלה הפעולה ביזמת משקים בודדים או מרכזי אזורים בלי הכוונה מרכזית ובלי התחשבות עם הצרכים הארציים. ביחוד בשטח אירגון ההובלה נעשו צעדים פארטיזניים שלא קל יהיה לתקנם.

אכן החלטת המועצה לייצור ושיווק חלב, לקבל על עצמה את המשימה הזו, באה בזמנה. בהתאם לקווים הכלליים שאושרו בישיבה האחרונה, תעבד המועצה תכנית ארצית לקירור והובלה, תרכז את האמצעים הכספיים הקיימים בידיה ותגייס מקורות מתאימים נוספים כדי כיסוי מרבית ההשקעה. היא תמסור הזמנות מרוכזות לציוד, תתאם את זמני ההספקה ותעזור בהפעלת ההובלה המשותפת. אולם עד לביצוע למעשה עוד רבה העבודה ועיקר המבחן בפניו עומדת התכנית הוא נכונות משרדי הממשלה לבוא לעזרתה באמצעים ניכרים מקרן התמורה של יוניצף, מתקציב הפיתוח וממקורות בנקאיים אשר עובדים בתיאום עם משרדי הממשלה.

ציבור הבוקרים יראה במעשה ראשון זה של המועצה כעין מבחן למידת הנכונות של הגורמים השונים לשתף פעולה בשטח חיוני של הענף.

שייחנה מהם היצרן או הצרכן והם זורמים ישר לכיסי המתווכים למיניהם. בכל אופן, אין לסובר סידיות אלה שום השפעה על דרכי השיווק למעשה, לא בעת היתנתן ולא אחרי שהן נפסקות.

לא ניכנס כאן לוויכוח מרחיק לכת על מדיניות כלכלית זו בכללה, אבל עלינו להתריע שלגבי משק החלב, אקרויטיקה זו של מחירים צופנת בחובה סכנה חמורה. החלב הוא מצרך קבוע בתפריט האוכלוסיה ותנודותיו העונתיות אינן דומות לתנודת ירקות ופירות. אופיו של החלב, אירגון הספקתו לשווקים וחלוקתו לצרכנים אינם מאפשרים לעקוף את המחירים המוכתבים והסובסידיה. במקרה הזה לא תישאר על הנייר בלבד, אלא תשפיע באופן ממשי מאוד על השיווק: היא תרחיק מחדש את מחירו הנומינלי של החלב מערכו הריאלי, ותבטל בזה את ההישג היחידי שהסתמן עם העלאת מחיר החלב בחודש פברואר וכמובן שיש בזה הפרת ההבטחה של העלאת המחיר בחודש יולי.

דרישתנו מן הממשלה היא, לחניח למשק החלב מאופרציות מעין אלה, כי הוא רגיש מדי ופוגע. יש בלי ספק אפשרות לווסת את האינדקס באמצעות מצרכים אחרים.

לפרשת מחירים אחרונה זו יש גם צד ציבורי כללי. לפני למעלה מחצי שנה מונתה ע"י השרים לחקלאות ולמסחר ותעשייה המועצה לייצור ושיווק חלב. מיוצגים בה המשרדים הכלכליים, המוסדות הנבחרים של היצרנים, מוסדות השיווק ובאחרונה נוסף גם נציג הצרכנים. בהגדרת תפקידי המועצה שלוותה לכתב המינוי — התפרסם במשק הבקר והחלב חוברת 18 — מפורש שעליה לייצב לממשלה בכל מה שנוגע למחירי חלב ותוצרת חלב. אמנם, המועצה התארגנה רק לפני כשלושה חודשים וטרם הספיקה לפתח פעולה עצמאית לקידום הענף והתפתחותו, אבל לשם חוות הדעת, אין היא זקוקה לוותק נוסף ובדבר כה חיוני כמו שינוי מחיר החלב אין זה תואם את הגדרת התפקידים שהוא הובא לידיעת הועד הפועל של המועצה כאינפורמציה לאחר המעשה. אנחנו מוחים נגד נוהל זה ותובעים שבעתיד יובאו הדברים לדיון מוקדם במסגרת המועצה.